Käännös 7.3.2018

Eduskunnan lakivaliokunta

Asia: HE 190/2017 vp eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta

Viite: Lakivaliokunnan pyyntö kirjallisesta asiantuntijalausunnosta 22.2.2018

Svenska Finlands folkting kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto koskien hallituksen esitystä laiksi oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta. Lakisääteisen tehtävänsä mukaan Folktinget ottaa kantaa esitykseen koskien kielellisiä oikeuksia.

Tausta

Esityksessä esitetään muutosta oikeudenkäyntikaaren määräyksiin koskien tuomioistuinten toimivaltaa summaarisissa riita-asioissa. Esityksen mukaan summaaristen riita-asioiden käsittely keskitetään tietyille käräjäoikeuksille. Näistä yhdeksästä käräjäoikeudesta neljä on kaksikielisiä: Varsinais-Suomi, Helsinki, Pohjanmaa ja Itä-Uusimaa. Ahvenanmaan käräjäoikeus on ruotsinkielinen.

Pyhtään kunta Kymenlaaksossa muodostaa poikkeuksen tuomiopiirijakoon, koska ruotsinkielisen väestön kielellisten oikeuksien turvaamiseksi kunnan summaariset riita-asiat tullaan käsittelemään Itä-Uudenmaan käräjäoikeudessa.

Esitys liittyy suoraan käräjäoikeusverkoston uudistukseen. Hyväksyessään tuomioistuinlain muutoksen (22.11.2017) eduskunta antoi seuraavan lausuman: "Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa käräjäoikeuksien rakenneuudistuksen ja siihen liittyvän mahdollisen summaaristen riita-asioiden käsittelyä koskevan uudistuksen vaikutuksia kiinnittäen erityistä huomiota oikeusturvan alueelliseen saatavuuteen, kielellisten oikeuksien toteutumiseen, taloudellisiin vaikutuksiin ja oikeudellisten palvelujen tarjontaan sekä antaa lakivaliokunnalle edellä mainituista seikoista selvityksen vuoden 2022 loppuun mennessä."

Folktinget esittää jäljempänä eräitä kannanottoja koskien kaksikielisten käräjäoikeuksien edellytyksiä tarjota oikeuspalveluja ruotsiksi.

Eräitä keskeisiä kieltä koskevia kannanottoja

Korkeimman oikeuden presidentti Timo Esko on todennut käräjäoikeusverkostouudistuksen liittyvän muutoksiin tuomioistuinten tehtävänjaossa, joista kysymys summaaristen riita-asioiden käsittelystä kuuluu tärkeimpiin. Esko toteaa, että "Tarvitaan voimakkaita kehittämistoimia, jotta

oikeuden saatavuus toteutuisi vain 20 käräjäoikeuden verkostossa." (Korkeimman oikeuden vuosikertomus 2016, s. 38)

Presidentti Timo Esko toteaa lisäksi, että uuden käräjäoikeusverkoston kyky palvella Suomen ruotsinkielistä väestöä on herättänyt laajaa keskustelua mm. Kokkolan, Porvoon ja Raaseporin menettäessä käräjäoikeutensa. Hän on todennut myös, että "Pelkästään se, että perustetaan joitakin erityisiä virkoja kielitaitovaatimuksen täyttäville tuomareille, ei riitä takaamaan sellaista ruotsinkielistä palvelutasoa, jota nyt tarvitaan. Tuomareiden kielitaito pitäisi yleensäkin saada nykyistä merkittävästi paremmalle tasolle." (Korkeimman oikeuden vuosikertomus 2016, s. 38)

Käräjäoikeusuudistusta käsitellään myös hallituksen kertomuksessa kielilainsäädännön soveltamisesta vuodelta 2017. Kertomus toteaa käräjäoikeusuudistuksen vaikuttavan ruotsinkielisen väestön osuuteen Uudenmaan käräjäoikeuksien tuomiopiireissä. Nykyisin ruotsinkielisten osuus Porvoossa sijaitsevan Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiopiirissä on 30 prosenttia ja Raaseporissa sijaitsevan Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiopiirissä on 21 prosenttia. Vantaan käräjäoikeuden tuomiopiirissä ruotsinkielisten osuus on vain 3 prosenttia. (Hallituksen julkaisusarja 2017, s. 22). Uuden Vantaalle sijoittuvan Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiopiirin alueella, joka esityksen mukaan olisi tuomiovaltainen käsittelemään myös Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden summaariset riita-asiat, ruotsinkielisen väestön osuus tulisi vähenemään vajaaseen 10 prosenttiin.

Kielibarometri 2004–2016 sisältää tutkimustuloksia siitä, miten ruotsinkieliset vähemmistöt kaksikielisissä kunnissa kokevat tuomioistuinlaitoksen kielellisen palvelun. Barometrin mukaan kielellinen palvelu saa Porvoossa, joka on nykyisen Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden pääpaikka, kouluarvosanan 8,00 ruotsinkielisiltä vastaajilta. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että tuomioistuinlaitoksen kielellinen palvelu saa ruotsinkielisiltä vastaajilta ainoastaan arvosanan 6,38 Vantaalla ja 6,57 Helsingissä (Oikeusministeriön julkaisu 52/2016, s. 119).

Folktingetin kannanotto

Folktinget toteaa, että koska jo päätetyt muutokset käräjäoikeusverkostossa sekä nyt käsiteltävänä oleva esitys summaaristen riita-asioiden keskittämisestä tietyille käräjäoikeuksille ovat erittäin merkityksellisiä ruotsinkielisen väestön kielellisille oikeuksille ja oikeusturvalle, tulee esityksen todelliset kielelliset vaikutukset arvioida tarkasti. Esityksestä puuttuu kuitenkin kielellisten vaikutusten arviointi siltä osin, miten summaaristen riita-asioiden keskittäminen tietyille käräjäoikeuksille vaikuttaa niiden kykyyn palvella tulevaisuudessa molemmilla kansalliskielillä.

Viitaten tässä lausunnossa esitettyihin kannanottoihin ja tutkimustuloksiin Folktinget kyseenalaistaa vahvasti esityksen arvion siitä, että kaikilla kaksikielisillä käräjäoikeuksilla, joita esitetään käsittelemään summaarisia riita-asioita, olisi käytännössä riittävät valmiudet käsitellä asioita myös ruotsiksi vuoden 2019 alussa.

Kansliahenkilökunta ratkaisee pääasiassa riidattomat velkomusasiat kirjallisessa valmistelussa, mutta myös tuomarit ja käräjänotaarit käsittelevät velkomusasioita eräissä tapauksissa. Esityksen mukaan haasteen tiedoksianto myös puhelimitse tulee olla mahdollista kaikissa summaarisissa riita-asioissa, mikä entisestään korostaa sen tärkeyttä, että tiedoksianto jokaisessa yksittäisessä tapauksessa suoritetaan vastaanottajan kielellä, suomeksi tai ruotsiksi.

Käytännössä kansliahenkilökunnalla on keskeinen asema, koska kanslia muodostaa kosketuspinnan yleisöön. Käräjäoikeuteen yhteyttä ottavilla henkilöillä tulee olla oikeus oikeusturvansa vuoksi esittää kysymyksensä ruotsiksi ja tulla kohdelluksi yhtäläisesti kuin suomea käyttävät henkilöt. Summaarisiin riita-asioihin liittyvät kysymykset ovat harvoin juridiselta laadultaan sellaisia, että niihin vaadittaisiin tuomarin tai käräjänotaarin vastausta. Tästä johtuen on keskeistä, että kansliahenkilökunta hallitsee kielen, jolla kysymykset esitetään. Muutoin on olemassa suuri vaara, että kysyjä ei tule ymmärretyksi, että kansliahenkilökunta antaa virheellistä tietoa tai vastaus jää antamatta. Tämä olisi ristiriidassa perustuslaissa määriteltyjen kielellisten oikeuksien ja tasa-arvon kanssa.

Keskitettäessä summaaristen riita-asioiden käsittely tietyille käräjäoikeuksille on tähdellistä, että kaksikielisillä käräjäoikeuksilla on riittävästi henkilökuntaa, joka hallitsee ruotsin kielen siinä määrin, että palvelu ruotsiksi voidaan taata. Jos toiminnot keskitetään paikkakunnalle, jonne nykyisellä kaksikielisellä henkilökunnalla ei ole mahdollisuuksia sukkuloida, on olemassa tuntuva vaara, että henkilökunta hakeutuu muihin työtehtäviin. Tämä koskee erityisesti nykyisten Porvoon ja Raaseporin kansliahenkilökuntien mahdollisuuksia työskennellä uuden Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden kansliassa Vantaalla.

Samalla on kyseenalaista onnistuvatko kaikki kaksikieliset käräjäoikeudet, jotka tulevaisuudessa tulevat käsittelemään summaarisia riita-asioita, palkkaamaan kielitaitoista henkilökuntaa. Uudenmaan osalta ajan mittaan seurauksena voi siksi olla, että väestöä palvelee pääasiassa vain suomea osaava kansliahenkilökunta.

Jotta tulevaisuudessa vältettäisiin tilanne, jossa tietyt käräjäoikeudet eivät kykene tarjoamaan palvelua ruotsiksi perustuslain ja kielilain edellyttämällä tasolla, tulee harkita vaihtoehtoisia ratkaisuja. Tämä voitaisiin toteuttaa siten, että osa siitä kansliahenkilökunnasta, joka hoitaa summaarisia riita-asioita, voisi jatkossakin hoitaa näitä tehtäviä etätyönä nykyisistä työpaikoistaan. Näin kielitaitoinen henkilökunta voisi käsitellä summaarisia riita-asioita ja antaa palvelua ruotsinkielellä etätyönä keskitetysti summaarisia riita-asioita käsittelevälle käräjäoikeudelle. Henkilökunta voisi lisäksi yhä suorittaa yleisiä kansliatehtäviä ja hoitaa käräjäoikeuden ruotsinkielistä palvelua. Näin voitaisiin varmistaa realistisella tavalla oikeus ruotsinkieliseen palveluun myös summaarisissa riita-asioissa.

Lopuksi

Folktinget katsoo, että eduskunnan käräjäoikeusverkostopäätöksestä alkanut kehitys on huolestuttava ja vaarantaa ruotsinkieliset palvelut. Lainsäädännön tavoitteena tulee olla parempien olosuhteiden luominen maan väestölle. Perustuslain määräyksiä maan kahdesta samanarvoisesta kansalliskielestä, yhdenvertaisuudesta lain edessä riippumatta kielestä sekä takuista oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja hyvään hallintoon tulee kunnioittaa kaikilta osin.

Folktinget pitää tärkeänä, että käräjäoikeuksien työ järjestetään huomioiden sekä väestön kielelliset oikeudet että oikeuslaitoksen velvollisuus huolehtia kielellisten oikeuksien toteutumisesta. Folktinget viittaa perustuslakivaliokuntaan, joka on todennut, että perusoikeuksien tosiasiallinen toteutuminen edellyttää myös oikeusturvan osalta julkisen vallan aktiivisia toimenpiteitä (PeVL 29/2014 vp).

Helsinki, 7. maaliskuuta 2018

SVENSKA FINLANDS FOLKTING

Thomas Blomqvist
puheenjohtaja

Markus Österlund
pääsihteeri

Kristina Beijar
hallintoasiain asiantuntija